

Hyväksytty Akavan hallituksessa 19.5.2020

Akavan ehdotuksia jälleenrakennusvaiheen tervehdyttämistoimiksi

Tässä asiakirjassa esitetään lähtökohtia ja tavoitteita Suomen selviytymiseksi koronakriisistä. Selviytyminen edellyttää toimenpiteitä, jotka toteutetaan sekä lyhyemmällä että pidemmällä aikavälillä.

Toimenpiteitä valmistellaan parhaillaan kokonaisuutena valtiosihteeri Martti Hetemäen johtamassa valmisteluryhmässä. Päätöksiä toimenpiteistä tarvitaan jo kesäkuun alussa neljännen lisätalousarvion sisällöstä päätettäessä. Laajemmat linjaukset tulee tehdä elokuun lopulla pidettävässä budjettiriihessä. Linjaukset edellyttävät nykyisen hallitusohjelman talouspoliittisen osan uudelleenkirjoittamista kokonaan. Hallitusohjelman uudistamistarpeista Akavan hallitus päättää erikseen.

1. Taloudellinen tilanne edellyttää uusia toimia

Talouden tila oli huono jo ennen koronakriisiä

Suomen talous oli huonossa kunnossa jo ennen pandemiaa. Se ei ollut toipunut vielä finanssikriisistä. Asukasta kohden laskettu reaalin bruttokansantuote oli edelleen pienempi kuin vuoden 2007 lopulla.

Koko julkisen talouden rahoitusaliijäämä oli runsaan prosentin verran ja julkisyhteisöjen velka hieman alle 60 prosenttia suhteutettuna BKT:n arvoon. Valtion ja kuntien yhteenlaskettu alijäämä oli noin 5,7 miljardia euroa. Valtiontalous on ollut alijäämäinen 11 vuotta ja kuntatalous 19 vuotta.

Sanna Marinin hallitusohjelman yksi keskeinen tavoite oli, että normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa koko julkinen talous olisi tasapainossa vuonna 2023. Valtio ja kunnat pysyvät kuitenkin julkisen talouden suunnitelman mukaan jatkuvasti alijäämäisinä. Ennen koronaviruspandemiaa julkisen talouden kestävyysvajeeksi arvioitiin 4–5 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Pandemian ajallinen kesto ratkaisee myös taloustilanteen kehityksen. Kriisin jäädessä lyhyeksi julkinen talous painuu valtiovarainministeriön arvion perusteella 16,6 miljardia euroa alijäämäiseksi. Lisää alijäämää kertyy lähivuosina. Huonommassa tapauksessa talouden mittavampi supistuminen painaa julkisen talouden syvään kymmenen prosentin eli 20 miljardin euron alijäämään. Kestävyysvaje kasvaa molemmissa tapauksissa paljon. Suomen Pankin arviot ovat samansuuntaisia.

Nyt toteutetulla talouspolitiikalla on perustellusti keskitytty rajaamaan kriisistä aiheutuvia vahinkoja. Konkursseja tulee kuitenkin paljon ja työpaikkoja menetetään pysyvästi. Työllisyys alenee. Mahdollisuudet tulonsiirtojen kasvattamiseen ovat rajalliset.

Talouden kasvupotentiaalia kasvatettava

Suomen talouspolitiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi pitää ottaa kansantalouden kasvupotentiaalin pidemmän aikavälin vahvistaminen. Talouden pitää olla valmiimpi kohtaamaan seuraava kriisi.

Keskeinen osa ratkaisua on nostaa Suomen työllisyysastetta. Se pitää saada nopeasti noususuuntaan, ensin nykyisen hallitusohjelman mukaisesti 75 prosenttiin ja myöhemmin 78 prosenttiin.

Uudelleen kirjoitettavaan hallitusohjelmaan tulee työllisyysasteen rinnalle ottaa tuottavuuden kasvattaminen. Suomen talouskasvu on viime vuosikymmenten aikana perustunut lähes kokonaan tuottavuuden paranemiseen, ei työpanoksen kasvuun. Tuottavuuskasvun vauhdittaminen tulee nostaa työllisyyden noston rinnalle, jotta talouden kasvupotentiaalia voidaan pidemmällä aikavälillä nostaa. Tuottavuuden paraneminen määrittää myös sen, paljonko reaalipalkat voivat nousta.

Tieteellisen tutkimuksen sekä tulosten huomioimisen ja niiden käytön merkitys yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on korostunut epidemian aikana. Niillä on keskeinen rooli myös yhteiskunnan jälleerakentamisessa. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tuottavuuden nostamiseksi tarvitaan investointeja osaamiseen ja koulutukseen sekä tutkimukseen ja tuotekehitykseen. TKI-investointien neljän prosentin BKT-osuuden saavuttaminen on yksi tärkeimpiä tavoitteita. Tuottavuuspanostukset parantavat samanaikaisesti myös työllisyyttä.

Suomi menestyy jälleerakentamisessa ja talouden kasvupotentiaalin kasvattamisessa investoimalla korkeatasoiseen osaamiseen ja koulutukseen. Panostuksia tarvitaan koko osaamisketjussa sekä myös laajemmin sivistystoiminnassa.

Koronakriisissä yritystukien avulla koetettu auttaa yrityksiä kestämään kriittisimmän vaiheen yli. Käytössä olleet tukimekanismit eivät ole soveltuneet kovin hyvin yritysten akuutteihin tarpeisiin. Yritystoiminnan kehittämisenäkökulman tulee kuitenkin olla tavoiteltavaa, kun pahimmasta päästään yli. Tukien tulee mahdollistaa osaltaan uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä.

Julkisen talouden tulot ja menot kohti tasapainoa

Julkisen talouden katkeamaton alijäämän jakso pitää katkaista. Julkisen talouden pitää olla sellaisessa kunnossa, että valtio ja kunnat ovat yhteenlaskettuna vain poikkeuksellisen huonoina aikoina alijäämäisiä. Muutoin ei synny tarvittavia puskureita. Julkisen talouden tulopohjaa vahvistetaan pysyvästi vain nostamalla kansantalouden kasvupohjaa.

Julkisen talous on kokonaisuus. Julkisia investointeja, jotka kohottavat talouden pitkän aikavälin kasvupotentiaalia, voidaan kasvattaa myös velkarahalla. Kannattavia investointeja löytyy etenkin aineettomista investoinneista. Myös valtakunnallisesti tärkeät infrastruktuurihankkeet lisäävät kasvupotentiaalia.

Tehoa palvelutuotantoon – kuntien tehtäviä arvioitava

Sosiaali- ja terveystalvet ovat bruttoarvonlisäyksellä mitattuna Suomen suurin toimiala. Tämä edellyttää osaltaan sote-uudistuksen viemistä ripeästi loppuun erityisesti perusterveydenhuoltoa vahvistamalla.

Erikoissairaanhoidon voimakasta kustannusten nousua tulee hallita korjaamalla peruspalveluiden voimavaroja vastamaan kansalaisten tarpeita. Perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon käynnit ovat vähentyneet kriisin aikana merkittävästi. Hoitovelka uhkaa kasvaa hallitsemattomasti ilman riittäviä panostuksia. Sosiaalihuollon ja mielenterveyspalvelujen tarve on lisääntynyt kriisin aikana, ja se lisääntyy kriisin jälkihoidossa. Sosiaalihuollon ja mielenterveyspalvelujen voimavaroja tulee vahvistaa.

Ennaltaehkäisevää sekä työ- ja toimintakykyä tukevaa toimintaa tulee edistää. Lisäksi tarvitaan sote-palvelujen tuottamisen tehokkuuden lisäämistä muun muassa kehittämällä sähköisiä palveluja sekä parantamalla tietojärjestelmien käytettävyyttä, moniammatillista yhteistyötä sekä johtamisjärjestelmiä ja esimiestyötä.

Julkinen talous on ollut pysyvästi alijäämäinen. Tämä edellyttää myös kuntien tehtävien uudelleen arviointia. Arvioinnin kohteina tulee olla erityisesti ne tehtävät, joiden olisi vasta määrä tulla voimaan.

Useissa kunnissa työikäisen väestön ja veronmaksajien osuudet pienenevät. Yhä useampi kunta on taloudellisesti riippuvainen muista toimijoista. Tämä merkitsee erityisesti pienten kuntien aseman sekä ylipäätään kuntien lukumäärän uudelleenarviointia.

Verotuksen ja sosiaaliturvan tulee tukea kasvupotentiaalin vahvistamista

Myös Suomen verojärjestelmän pitää tukea talouden kasvupotentiaalin vahvistamista. Sen pitää palkita nykyistä paremmin työn tekemisestä ja yrittämisestä. Sen pitää kannustaa osaamisen ja kouluttautumisen lisäämiseen. Myös ympäristö- ja ilmastonäkökulmasta tulee siirtyä työn verotuksesta haittojen verotukseen.

Verotuksen kokonaisuudistus tulee käynnistää pikaisesti. Uudistuksen valmistelu ulottuu useammalle vaalikaudelle.

Mahdollisimman moni työikäinen pääsee työmarkkinoille, jos työn tekeminen on aina taloudellisesti kannattavaa ja henkilön työkykyyn mitoitettua. Tämä merkitsee vero- ja sosiaaliturvauudistuksen valmistelua toimivaksi kokonaisuudeksi.

Kriisistä selviytyminen ja yhteiskunnan eheys edellyttävät kaikkien osapuolten hyvää yhteistyötä, myös pidemmällä aikavälillä. Jälleenrakentaminen edellyttää mittavia taloudellisia panostuksia, jotka on tehtävä vastuullisesti.

2. Tarvittavia toimenpiteitä

2.1. Lyhyt aikaväli, aikajänne vuoteen 2021

(Kustannusarvio on esitetty, jos se on voitu tässä vaiheessa luotettavasti määritellä.)

Koulutus ja osaaminen

Korkeakoulujen verkko-opetus

- Osoitetaan korkeakouluille lisärahoitus verkko-opetuksen -pedagogiikan ja digitaalisten oppimisympäristöjen ja korkeakoulujen välisen yhteistyön kehittämiseksi ja laajentamiseksi sekä lisä- ja täydennyskoulutuksen tarjonnan kasvattamiseksi. Kriisitilanteessa tulee tarjota enemmän opintoja verkossa, kun kampukset ovat suljettuina. Lisäksi kesäopintojen tarjontaa tulee kasvattaa ottaen kuitenkin huomioon työehtosopimuksen määräykset sekä henkilöstön jaksaminen.
- Tuetaan irtisanotuille ja lomautetuille tarjottavia täydennys- ja muuntokoulutuksia, avointa yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetusta sekä tutkintokoulutusta. Huolehditaan muuntokoulutuksen saatavuudesta ja riittävydestä. Joustavaan, ajasta ja paikasta riippumattoman opintojen tarjoamiseen sekä henkilöstön jaksamiseen panostetaan myös kriisin jälkeen huolehtimalla korkeakoulujen riittävästä perusrahoituksesta. Kustannusarvio on 20 miljoonaa euroa.

Korkeakoulujen lisävoimavarat

- Otetaan käyttöön lisärahoitus, jolla korkeakoulut voivat vakinaistaa henkilöstöään tai ottaa palvelukseen vakinaista henkilöstöä vastaamaan lisääntyviin koulutustarpeisiin.

Urapalvelut

- Käynnistetään osaamista tukevat urapalvelut koronakriisin vuoksi työttömäksi jääneille ja yritystoiminnan lopettaneille. Pilotoidaan urakatsausmalli lomautetuille ja työttömille. Painotetaan erityisesti yli 45-vuotiaita työntekijöitä ja yrittäjiä. Työuraa ja osaamista tarkastellaan ammattilaisten ja vertaisryhmän tuella ottamalla huomioon myös työkyky, työhyvinvointi ja valmius työelämän muutoksiin. Pilotin perusteella luodaan laajemmin käyttöön otettava konsepti, jota voidaan kriisin jälkeen hyödyntää niin, että koko ikäluokka kutsutaan urakatsaukseen työuran keskivaiheilla. Kustannusarvio pilotin käynnistykselle on 2 miljoonaa euroa.

Työnantajan kustantama koulutus

- Laajennetaan työnantajan kustantaman koulutuksen verovapautta 1 500 euroon saakka. Lisätään tuloverolain 69 b § 1 momenttiin säännös työntekijän omaehtoisesta koulutuksen verovapaudesta. Poistetaan 69 b § 2 momentista matkakustannusten korvaamiseen liittyvät verottoman tulon rajoitukset. Laajemmalla verovapaudella vähennetään työnantajien hallinnollista taakkaa ja edistetään työntekijöiden kouluttautumista. Tämä parantaa myös jatkuvan oppimisen tukemista työpaikoilla. Kustannusarvio on 5 miljoonaa euroa.

Oppimisen tuki

- Vahvistetaan oppimisen tukea kaikilla koulutusasteilla. Varmistetaan asuinkunnasta riippumatta yhteys kaikkiin oppilaisiin ja opiskelijoihin niin, että opinnot jatkuvat sujuvasti. Koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi lisätään nk. tasa-arvorahan käyttöä. Sen kustannusarvio on 50 miljoonaa euroa.
- Varmistetaan kattava oppilas- ja opiskelijahuollon laatu ja toimivuus. Lisätään varhaista tukea koulunkäyntitaidoissa. Turvataan tarpeellinen moniammatillinen asiantuntijuus.

Oppivelvollisuus uudistus

- Jatketaan oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelua, mutta lykätään sen valmistelua antamalla uudistusta koskeva hallituksen esitys aikaisintaan vuonna 2021.

Yritystoiminta ja innovaatiot

TKI-toiminnan suorat tuet

- Kohdistetaan Business Finlandin TKI-rahoitusta erityisesti elinkeinorakenteiden uudistumista ja hiilineutraalisuuteen pääsemistä nopeuttaviin riskipitoisiin hankkeisiin. Myöntämisvaltuutta korotetaan 50 miljoonalla eurolla. Kustannusarvio ensimmäisenä vuonna on 10 miljoonaa euroa.
- Lisäksi vahvistetaan Business Finland Venture Capital Oy:n sijoituspääomaa.

Alkavan vaiheen yritysten tukeminen

- Alkavan vaiheen yritysten käynnistämisen tukeminen on tärkeää uusien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Kustannusarvio on 100 miljoonaa euroa.

Pk-yritysten tutkimusryhmän aloitusrahoitushanke

- Suunnataan pk-yrityksille Business Finlandin kautta kanavoitava rahoitus, jossa yritys voi saada rahoitusta tutkimusjohtajan ja tutkijoiden palkkaamisen alkuvaiheeseen. Tuen voi saada enintään kolmen väitelleen tutkijan palkkaamiseen yritykseen yhden vuoden ajaksi. Rahoitus on sidottu alustavan tutkimus- ja kehitysidean toteuttamiseen ja siihen liittyvän tutkimus- ja kehityshankkeen rakentamiseen. Kustannusarvio on 10 miljoonaa euroa.

Kasvuyritysten kansainvälistymisen tukeminen

- Luodaan kansainvälisen kasvun yhtiöille uusi Suomen Teollisuussijoitus Oy:n oman pääoman ehtoinen rahoitusohjelma, jossa valtion osuus on korkeintaan 50 prosenttia. Kansainväliseen kasvuun tähtääviä yrityksiä on tuettava kansainvälisten sijoittajien roolin odotettavan pienentymisen vuoksi. Kustannusarvio on 150 miljoonaa euroa.

Yritysten kehittämisen tuki

- Kohdennetaan tukea ELY-keskusten kautta yrityksille haettavaksi yritystoiminnan kehityshankkeisiin. Kohdistetaan voimavaroja erityisesti yritysten kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksien tukemiseen. Kustannusarvio on 10 miljoonaa euroa.

Kampusekosysteemien tukeminen

- Vahvistetaan korkeakoulujen ja kaupunkien yhteistyötä korkeakoulukampuksien yrittäjyys- ja innovaatioekosysteemien rakentamiseksi. Tavoitteena on kasvattaa korkeakoulujen toiminnan yhteydessä alkavien yritysten määrää ja vauhdittaa niiden kasvua. Kustannusarvio on 20 miljoonaa euroa.

Pk-yritysten digitalisaatio

- Kohdennetaan lisää voimavaroja ELY-keskusten kautta yrityksille haettavaksi hankerahana yritystoiminnan kehittämiseen. Tuki kohdennettaisiin erityisesti verkkokaupan, digitaalisten palvelujen tai prosessien sekä digitaalisten kiertotalous- ja ilmastoratkaisujen kehittämiseen. Kustannusarvio on 10–50 miljoonaa euroa.

Työllisyystoimet

Työlainsäädännön ja työttömyysturvalainsäädännön määräaikaiset muutokset

- Jatketaan työlainsäädännön määräaikaisten muutosten voimassaoloa kuluvan vuoden loppuun. Samanaikaisesti pitää myös työttömyysturvaa koskevien vastaavien muutosten voimassaoloa jatkaa. Kustannusarvio on yli 100 miljoonaa euroa.

Muutosturva

- Uudistetaan muutosturvaa ja laajennetaan sen ulottuvuutta (koulutuksen enimmäiskesto pidennetään yhdestä kuukaudesta kahteen kuukauteen, työhistorian kestovaatimus lyhennetään viidestä vuodesta kahteen vuoteen, koulutuksen ulottaminen myös alle 30 henkilöä työllistäviin yrityksiin).

Lisäpanostukset työllisyyspolitiikkaan

- Tarjotaan työttömäksi jääneelle viiveettä korjaavia ja tukevia toimenpiteitä työllistymisen esteiden poistamiseksi. Toimenpiteitä voivat olla koulutus- ja osaamistason nosto, työkyvyn edistäminen, työhakutaitojen kehittäminen ja elämänhallintataitojen parantaminen. Tukitoimiin osallistuminen voidaan kytkeä etuuksiin tai niiden tasoon. Painopiste on pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevissa. Myös osatyökyisten potentiaali on otettava käyttöön.
- Kehitetään viranomaisten ja korkeakoulujen palveluita ja tukea siten, että ne ovat saavutettavissa kaikille Suomessa oleskeleville korkeakoulutetuille tai korkeakoulutuksen edellytykset omaaville ulkomaalaisille.
- Työllisyyspalvelujen tulee olla Suomessa alueellisesti tasa-arvoisesti saatavilla.

Korkeakoulutettujen uraneuvonnan verkosto

- Tarjotaan myös uraneuvontapalveluja kampuksilla. Uraneuvonnalla varmistetaan laadukkaat ohjaus- ja valmennuspalvelut yhteistyössä yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Käytetään olemassa olevia virkoja (mm. TE-toimistojen psykologit) tai hankitaan ostopalveluja. Kustannusarvio on vähintään 1 miljoona euroa.

Yksinyrittäjien ensimmäisen työntekijän rekrytointituki

- Käynnistetään työllisyysalaryhmässä valmisteltu kokeilu yksinyrittäjien ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnyksen madaltamiseksi. Kustannusarvio on 10 miljoonaa euroa.

Tilapäinen tuki työnantajien palkkakustannusten kompensoimiseksi

- Otetaan käyttöön uusi harkinnanvarainen työnantajalle valtion varoista maksettava määräaikainen tuki. Sen tarkoituksena on antaa tukea tilanteisiin, joissa koronarajoitusten tai kriisitilanteen vuoksi työvoimaa vähentänyt työnantaja ottaisi takaisin irtisanotun tai toistaiseksi lomautetun työntekijän. Tukena voitaisiin maksaa esimerkiksi neljän kuukauden työmarkkinatukea vastaava summa.

Vastavalmistuneiden palkkaamisen tuki

- Otetaan käyttöön jälleenrakennusvaiheen määräaikainen vastavalmistuneille tarkoitettu palkkatuki. Nykyinen palkkatuki ei vastaa riittävän hyvin nuorten tilanteeseen. Yhtenä nykykriteerinä on pitkäaikaistyöttömyyden riskin arviointi. Uuden palkkatuen myöntöperusteeksi riittäisi se, että henkilö on vastavalmistunut tai hän on valmistumisen jälkeen työskennellyt vain vähän aikaa.

Työhuonevähennyksestä erillinen tulonhankkimisvähennys

- Erotetaan työhuonevähennys tuloverotuksessa normaalista tulonhankkimisvähennyksestä. Uudelle työhuonevähennykselle määritellään omavastuu. Tavoitteena on luoda vähennys, joka huomioi etätöiden lisääntymisen ja työmatkavähennyksen vähentyneen käytön.

Sosiaaliturva ja sote-palvelut

Toimeentulon varmistaminen kriisin aikana

Sosiaaliturvan riittävyys

- Turvataan sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmien kattavuus ja riittävä resursointi. Kiinnitetään huomiota maksuviivästymisten minimointiin. Lisäpanostuksia toimeentulotarpeiden ja niiden maksatuksen varmistamiseksi tarvittaneen enemmän kuin kehysriihessä päätettiin. Toimeentulotukitehtäviin liittyviin hallinnollisiin kysymyksiin puututaan tarvittaessa lainsäädäntöä uudistamalla ja huolehtimalla tarvittavasta asiantuntijuudesta Kelassa.

Työttömyysturva

- Korotetaan kaikkien työttömyysetuuksien suuruutta 50 euroa kuukaudessa puolen vuoden ajaksi. Kustannusarvio on 150 miljoonaa euroa (brutto), mikäli edunsaajia olisi 500 000.
- Keskeytetään työttömyysturvan enimmäismaksuajan laskenta määräaikaisesti.
- Jatketaan yrittäjän määräaikaista oikeutta työmarkkinatukeen. Yrittäjällä on kriisin vuoksi oikeus määräaikaiseen työmarkkinatukeen 16.3.–30.6.2020 välisellä ajalla ilman, että yritystoimintaa tarvitsee lopettaa. Lain voimassaoloa jatkettaisiin vuoden loppuun. Kustannuksien osalta kesäkuun loppuun asti maksettavan työmarkkinatukimenon lisäkustannus on noin 160 miljoonaa euroa. Jos lakia jatketaan vuoden loppuun, lisäkustannus on noin 300 miljoonaa euroa.
- Parannetaan mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen työttömyysturvan aikana. Määräaikaisesti lomautettujen lisäksi kaikilla työttömillä olisi oikeus

työttömyysetuuteen opintojen estämättä. Nyt enimmillään kuuden kuukauden mittaisten lyhytkestoisten opintojen tulisi voida olla määräaikaaisesti myös pidempikestoisempia.

- Turvataan työttömyyskassojen toiminta. Työttömyysturvan toimeenpanoa koskevia säädöksiä muutetaan niin, että kassojen todelliset toimintaedellytykset säilyvät myös etuushakemuksien kasvaessa voimakkaasti. Tämän lisäksi valtio tarvittaessa rahoittaa lisää toimeenpanon kustannuksia. Kustannusarvio on aiemmin päätetyn 20 miljoonan euron lisäksi tarvittavat muut kustannukset.
- Edistetään työttömyyskassojen mahdollisuuksia hankkia ammattiliitoilta työllistämistä parantavia palveluja.
- Varmistetaan TE-toimistojen riittävät toimintaresurssit.
- Selkeytetään sekä yrittäjänä että palkansaajana toimivien työttömyysturvaa ottamalla käyttöön yhdistelmävakuutus.

Palkkaturva

- Parannetaan palkkaturvaa. Konkurssit ja työnantajan maksukyvyttömyys lisääntyvät. Palkkaturvan enimmäiskorvausta nostetaan 30 000 euroon. Vanhenemisaikaa jatketaan kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Varmistetaan palkkaturvan toimeenpanon voimavarat. Kustannusarvio on 1,3 miljoonaa euroa.

Taloudellisen ahdingon ehkäiseminen

- Nopeutetaan yksityishenkilön velkajärjestelyä varmistamalla velkajärjestelyressurssien riittävyys ja oikea-aikaisuus. Lyhennetään kriisin aikana syntyneiden maksuhäiriömerkintöjen rekisteröintiä. Maksuhäiriömerkinnän säilytysaika lyhennetään kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. Lisätään hyvän perintätavan mukaista maksuaikataulujen joustoa niin, että perintätoimien aikarajaa pidennetään 14 päivästä yhteen kuukauteen.

Palveluiden kehittäminen

- Korvamerkitään määräraha kuntien korotetusta valtionosuudesta peruspalveluihin.
- Uudistetaan ja yksinkertaistaan palveluseteliä koskevia säädöksiä. Otetaan käyttöön myös lääkehoidon arvioinnin palveluseteli.
- Lisätään mielenterveys- ja päihdepalveluja ja kriisiapua (eri tukimuodot, päihdepalvelujen resurssit, ensi- ja turvakodit, etäkuntoutus). Osoitetaan riittävästi resursseja kansallisen mielenterveysstrategian toimeenpanoon.
- Puretaan lastensuojelupalvelujen kuormitusta. Osoitetaan lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi selvityshenkilö Aulikki Kananojan raportin mukaisten toimien toteuttamiseen sekä kriisitilanteiden helpottamiseen määräraha. Kustannusarvio on 10 miljoonaa euroa.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

- Hallitus on toteuttamassa laaja-alaisen toimenpideohjelman lasten ja nuorten oppimistulosten ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Ohjelman kesto ja laajuus on ulotettava riittävän pitkälle, jotta syrjäytyminen ja sen uhka minimoidaan. Samanaikaisesti tulee huolehtia laaja-alaisesti nuorisotyön voimavaroista sekä hyödyntää liikunta- ja kulttuuripalveluja.

- Tuetaan lasten hyvinvointia toteuttamalla suunnitellusti Varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma, jonka toteuttamiseen suunnataan yhteensä 70 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022.
- Vahvistetaan mielenterveys- ja päihdepalveluita ja lastensuojelua osana hallituksen kehysriihessä sopimaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin toimenpideohjelmalla korvamerkitsemällä varoja näihin palveluihin. Lastensuojelun voimavaroja on lisättävä ja toteutettava vastuusosiaalityön asiakasmitoitus. Kustannusarvio on 110 miljoonaa euroa.

Kuntoutus ja toimintakyky

- Panostetaan vaikuttavaan kuntoutustoimintaan. Huolehditaan kuntoutuksen ja terapioiden saatavuudesta, jotta kansalaisten toimintakyvyn heikkenemiseltä vältytään. Tuotetaan riittävästi sellaisia kuntoutuspalveluja, jotka tukevat toimintakykyä erityisesti niiltä osin kuin poikkeustila on vaikuttanut toimintakykyyn. Panostetaan ikääntyvien toimintakykyä ylläpitäviin palveluihin, koska ennenaikaisesti heikentynyt toimintakyky on yhteiskunnalle kallista ja samalla yksilölle raskasta.
- Varmistetaan Kelan rooli kuntoutuksen kehittäjänä.
- Kehitetään uusia toimintamuotoja ja niiden käyttöönottoa kuntouttavassa työtoiminnassa. Osoitetaan erillinen määräraha työtoimintaa koskevan lain uudistamisen toimeenpanoon.

2.2. Pitkä aikaväli, aikajänne vuoteen 2024

Ehdotettavat uudistukset perustuvat osaltaan seuraaviin lähtökohtiin:

- Kehitetään työmarkkinoita ja työelämää tasapainoisesti edistämällä yhteistoimintaa ja henkilöstön osallistumisjärjestelmiä sekä uudistamalla työlainsäädäntöä uusia työelämäilmiöitä ja työn tekemisen muotoja vastaavaksi. Velvoitteiden ja oikeuksien pitää olla tasapainossa.
- Parannetaan erityisesti asiantuntijatyön tekemisen verotuksen kannusteita.
- Määritellään sitova polku TKI-panostusten neljän prosentin BKT-osuuteen.

Pelkän perusasteen varassa olevien henkilöiden työllisyysaste on olennaisesti alempi kuin muiden. Heidä tulee kannustaa lisäämään osaamistaan ja siten työllistymään. Tämän toteutumiseksi otetaan käyttöön erityisesti heille kohdennettu nykyistä aktivoivampi sekä myös kotouttamista tukeva työllisyyspolitiikan malli.

Jäljempänä esitetään toimia, jotka edellyttävät vielä lisävalmistelua.

Koulutus, osaaminen ja tutkimus

Osaamistason nostaminen

- Toteutetaan pelkän perusasteen koulutuksen varaan jääneiden osaamistason nostamiseksi kolmevuotinen ohjelma, jonka toimenpiteet kattavat työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat. Työllisyyttä tukevalla ohjelmalla pyritään tavoittamaan heterogeeninen kohderyhmä sekä ohjaamaan heidät koulutukseen sekä tarjoamalla riittävä monialainen tuki oppimiseen ja koulutuksen suorittamiseen ja näin lisäämään osaamistasoa.

Korkeakouluopetus ja perustutkimus

- Panostetaan perustutkimuksen ja -opetuksen voimavaroihin. Tuottavia innovaatioita syntyy vain, jos perustutkimus korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa on kunnossa. Laadukkaan korkeakouluopetuksen ja perustutkimuksen rahoituspohja on tärkeää myös TKI-toiminnan kehittymiselle ja terveydenhuollon edistämiselle.

Opiskeluperäinen maahanmuutto

- Lisätään opiskeluperäistä maahanmuuttoa työvoimapula-aloille. Digitalisoidaan maahantuloon vaadittavat prosessit ja myönnetään jokaiselle Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneelle automaattisesti pysyvä oleskelulupa.

Jatkuva oppiminen

- Otetaan käyttöön jatkuvan oppimisen ja osaamisen päivittämisen malli. Parlamentarisesti valmisteltava jatkuvan oppimisen tiekartta valmistuu loppuvuonna, mutta uudistuksen toteutuminen edellyttää tehokkaita toimia. Osaamista päivittämällä vastataan työelämän ja yritystoiminnan muutoksesta aiheutuviin osaamistarpeiden muutoksiin. Osana uudistusta kehitetään aiemmin hankitun tunnistamisen kriteereitä. Kokeillaan uusia kohdennettuja tapoja, joilla voidaan tukea työikäisten mahdollisuuksia täydentää ja päivittää osaamistaan vastaamaan työelämän muuttuvia tarpeita. Yksi tällainen malli on osaamisseteli.

Avoimen ammatillisen koulutuksen malli

- Luodaan avoimen ammatillisen koulutuksen malli, joka perustuu ammatillisiin oppilaitoksiin. Se olisi avoimen yliopiston ja ammattikorkeakoulun kaltainen. Siellä suoritettaisiin opintoja yksittäisinä kursseina tai laajempina kokonaisuuksina. Opinnot voisi hyväksyttää osaksi tutkintoa. Malli tukee eri-ikäisten osaamisen täydentämistä koulutustaustasta riippumatta. Opintotarjonnassa tulee korostua osaamisen päivittäminen, alanvaihdon mahdollistaminen ja perustaitojen parantaminen.

Apurahojen verovapaus

- Nostetaan apurahojen verovapauden enimmäismäärä 30 000 euroon.

THL:n voimavarat

- Turvataan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen resurssit. Tämä koskee erityisesti kansallisia laaturekistereitä, tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä kansallista rokoteohjelmaa.

Yritystoiminta ja innovaatiot

Yritystukijärjestelmä

- Uudistetaan yritystukijärjestelmä. Tuet suunnataan niin, että ne edistävät yritysten ja yrittäjyys ekosysteemien uudistumista, kestävästä kehityksestä ja ilmastotavoitteiden toteutumista.

Tutkimusyhteistyö

- Tehdään panostuksia yritysten sekä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimusyhteistyön rahoitukseen. Business Finlandin kautta kanavoitavalla

rahoituksella kannustetaan yrityksiä luomaan korkeakoulujen kanssa yhteisiä TKI-ohjelmia, joiden avulla pyritään nopeuttamaan ideoiden siirtymistä tutkimuksesta liiketoimintaan sekä kasvattamaan yritysten TKI-kapasiteettia ja tuottavuutta sekä vauhdittamaan strategisesti kunnianhimoisten hankkeiden käynnistymistä. Kustannusarvio: Lisätään myöntämisvaltuutta ja suunnataan siihen 50 miljoonaa euroa. Kustannusarvio ensimmäisenä vuonna on 10 miljoonaa euroa.

Etätyö

- Edistetään etätyön, paikasta riippumattoman työn ja monipaikkaisen työn digitaalisen infran parantamista kehittämällä nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuutta. Etätyö vaatii digitaalisia työvälineitä kaikilta osapuolilta. Tuetaan myös yrittäjien ja ammatinharjoittajien mahdollisuutta etätyöhön.

Infrahankkeet

- Vauhditetaan valtakunnallisesti merkittävien infrastruktuurihankkeiden, kuten Suomi-radon ja nk. tunnin junan, suunnittelua ja toteuttamista. Valtio teki helmikuussa 2020 yhdessä 25 kunnan kanssa sopimuksen hankeyhtiöistä. Olisi perusteltua jouduttaa suunnittelua ja vauhdittaa rakentamisen aloittamista. Suomi-radon suunnittelukustannukset ovat arviolta 150 miljoonaa euroa. Turun tunnin junan jäljellä olevat, hankeyhtiön vastuulla olevan suunnittelun, kustannukset ovat arviolta 75 miljoonaa euroa. Kustannuksista 51 prosenttia on valtiolla, loput jakaantuvat radanvarsikuntien kesken. Suomi-radon rakennuskustannukset ovat arviolta 4,6–5,75 miljardia euroa. Tunnin junan arvioitu kustannus on 2,76 miljardia euroa.

Työllisyystoimet ja työkyky

Työlainsäädäntö

- Toteutetaan työsopimuslain soveltamisalan muutos kattamaan epäitsenäisessä, riippuvaisessa asemassa olevat yrittäjät.

Työkykyohjelma

- Käynnistetään poikkihallinnollinen työkykyohjelma kaikkien työikäisten työkyvyn parantamiseksi. Ohjelman keskeisinä tavoitteina on ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä ja vähentää uupumista ja sairauspoissaoloja. Ohjelma ulottuu seuraavalle vaalikaudelle.
- Osana työkykytoimia hyödynnetään kulttuurin ja liikunnan mahdollistamista sekä ennaltaehkäisevänä että toipumista edistävänä osana työkyvyn ylläpitämistä.

Kotitalousvähennys

- Nostetaan kotitalousvähennyksen korvausastetta työn hinnasta 40 prosentista 60 prosenttiin. Kotitalouden työntekijälle maksettavan palkan vähennystä nostetaan 15 prosentista 30 prosenttiin. Kustannusarvio on noin 100 miljoonaa euroa. Jatkossa kotitalousvähennystä kehitetään tukemaan myös kouluttautumista sekä omien vanhempien hoivan ja kotikuntoutuksen järjestämistä.

Sosiaaliturva

Sosiaaliturvauudistus

- Lisätään toimeliaisuutta ja kannustavuutta tukevia elementtejä sosiaaliturvassa. Maan hallituksen käynnistämän sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet ovat monin osin kannatettavia. Sosiaaliturvaetuuksilla tulee olla tiiviit kytkökset sote-palveluihin ja työllisyystoimiin. Sosiaaliturvauudistuksessa on tavoiteltava mahdollisuutta osallistua omien palvelujen ja työllistymisen suunnitteluun. Järjestelmien tulee kannustaa myös osatyökykyisiä työskentelemään.
- Sosiaaliturvaa tulee kehittää sellaiseksi, että aktiivinen osallistuminen työllisyyttä tukeviin palveluihin tai koulutukseen vaikuttaa myönteisesti taloudelliseen asemaan. Se on edellytys korkeamman tuen saamiselle.
- Sosiaaliturvauudistus ei saa nostaa sosiaaliturvan kustannuksia pidemmällä tähtäyksellä Suomen huoltosuhdekehityksen vuoksi.

Asumistukijärjestelmä

- Selvitetään, voidaanko toteuttaa hyväksyttävien enimmäisasuntomenojen työssäkäyntialuekohtainen tarkastelu ja ansiotulojen yhteensovituksen uudistus toimeentulotuessa. Tehdään selvitys asumistuen ja ansiotulojen yhteensovitusprosentin loiventamisesta ja enimmäisasumismenojen määristä alueelliset erot huomioiden sekä kotitalous- ja yksilökohtaisen asumistuen vaihtoehtoista. Uudistuksen tueksi tarvitaan laaja-alaisia ja eri ministeriöiden hallinnonalat ylittäviä toimenpiteitä asuntopolitiikassa, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tavoitteena on uudistus, joka laskee asumisen kustannuksia merkittävästi nykyisestä.